

**EXPORTUL DE PRODUSE AGROALIMENTARE
AL REPUBLICII MOLDOVA: SITUAȚIA REALĂ,
CONDIȚII ȘI FACTORI DE CREȘTERE
A POTENȚIALULUI DE EXPORT**

Rodica PERCIUN, dr., IEFS

Recenzent: Victor MOROZ, dr., cerc. conf., IEFS

Dezvoltarea rapidă a proceselor de globalizare este caracterizată, în primul rând, de liberalizarea relațiilor economice dintre țări, eliminarea barierelor din calea fluxului de mărfuri, a capitalului disponibil și a forței de muncă. Scopul acestui articol este de a analiza condițiile de ordin legal, economic și organizatoric ale potențialului de export de produse agroalimentare al Republicii Moldova.

Cuvinte cheie: export, import, produse agroalimentare, sectorul agroindustrial.

Un pas important pentru Republica Moldova în direcția integrării în sistemul relațiilor economice mondiale a fost aderarea, în anul 2001, la Organizația Mondială a Comerțului. Acest eveniment are consecințe cu caracter dublu. Pe de o parte, calitatea de membru al OMC, în condițiile utilizării eficiente a mecanismelor acesteia, deschide țării noi oportunități de

**FOOD PRODUCTS EXPORT
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA:
THE REAL SITUATION, CONDITIONS AND
THE IMPACT FACTORS ON EXPORT POTENTIAL**

Rodica PERCIUN, PhD, IEFS

Reviewer: Victor MOROZ, PhD, assos. prof., IEFS

The rapid development of globalization processes is primarily characterized by a liberalization of economic relations between countries, removing of the barriers that stand in the front of the flow of goods, available capital and labor force. The purpose of this article is to examine the conditions of legal, economic and organizational potential of export of agri-food products from Moldova.

Keywords: export, import, agri-food products, agroindustrial sector

The Republic of Moldova's joining of the World Trade Organization in 2001 represented a very important step in the country's integration into the world economic relations system. If provided mechanisms are used efficiently, WTO membership will open many possibilities for the country to use new markets quicker, increase its export potential and

valorificare mai activă a piețelor noi, de creștere a potențialului de export și de aplicare a măsurilor de protecție contra concurenței nelocale, oferind, totodată, siguranță suplimentară investitorilor străini prin menținerea regimului comercial liberalizat. Pe de altă parte, se intensifică concurența pe piața internă, complicând, în special, lucrul producătorilor autohtoni și, în primul rând, al celor, care nu dispun de resursele financiare, intelectuale și tehnologice, necesare pentru producerea mărfurilor competitive. Iată de ce, actualmente, una dintre cele mai mari tentații pentru Republica Moldova este gestiunea influenței procesului de globalizare, prin elaborarea și adoptarea setului corespunzător de politici, astfel încât țara să **beneficieze de oportunitățile create de globalizare, minimizând costurile inevitabile ale acestui proces.** În acest context, participarea efectivă și echitabilă la negocieri multilaterale ar însemna continuarea liberalizării regimului de comerț exterior cu eliminarea concomitentă a distorsiunilor interne, inclusiv, prin creșterea flexibilității măsurilor de suport aplicate. Aceste fenomene au un impact major asupra sectorului agricol, extrem de sensibil la modificările structurale în desfășurare.

Timp de o perioadă îndelungată, sectorul agricol al Moldovei a operat într-un regim centralizat, izolând întreprinderile agricole de relațiile economiei de piață și impunând obiective centralizate în locul preferințelor și cerințelor pieței. Actualmente, creșterea capacității de export agricol, înlăturarea impedimentelor formale și neformale în dezvoltarea potențialului de comerț reprezintă necesități stringente ale dezvoltării echitabile a sectorului agricol.

Multidimensionalitatea sarcinii de creștere a potențialului de export agricol al Republicii Moldova impune necesitatea – la nivel de stat, regional și local – de a depune eforturi în direcția mai multor factori (figura 1), și anume:

1) problematica generală a climatului economic, în condițiile vulnerabilității înalte a țării la/față de oscilațiile fluxurilor economice internaționale;

2) ineficiența utilizării capacităților de producere în agricultură și necesitatea reorientării de la metodele extensive de utilizare a activelor la cele intensive;

3) lipsa investițiilor, în general, și, în special, lipsa “investițiilor calitative” în sectorul agricol. Prin “calitatea investițiilor” se subînțelege efectul sinergetic al practicilor manageriale noi, al strategiilor de marketing și know-how, ce completează tehnologic injectarea investițiilor, inclusiv, “prestanța” internațională a țării;

4) aspectele ce țin de cadrul legal și suportul instituțional, inclusiv, tergiversarea procesului de implementare a standardelor internaționale (piața UE fiind extrem de sensibilă la aspectele privind calitatea și inofensivitatea produselor importate).

5) aplicarea instrumentelor specifice de stimulare a exportului – fonduri de asigurare, de creditare a exporturilor, de garantare a creditelor, de asigurare a riscurilor agricole, a businessului cooperativelor etc.;

6) aplicarea unui arsenal modern de mijloace și tehnologii de gestionare a activelor gospodăriilor țărănești, diseminate prin asistență continuă, schimb de experiență etc. [1].

apply measures of protection against unfair competition, while simultaneously offering an additional certainty to foreign investors through maintenance of a liberalized trade regime. However, competition in the domestic market will increase significantly, thus making the activity of local producers more difficult - especially those who do not have financial, intellectual and technological resources necessary to produce competitive goods. For this very reason, one of the major temptations for the Republic of Moldova today is to insure proper administration of the globalization process impact through the development and adoption of a corresponding package of policies, **which will maximize the opportunities created by the globalization process, while minimizing the inevitable costs associated with this process.** In this context, efficient and equitable participation in multilateral negotiations would mean a continuation of external trade regime liberalization, while concurrently eliminating internal distortions, through an increase in the flexibility of the applied measures of support. These actions have a major impact on the agriculture which is extremely sensitive to the structural adjustments presently underway in the country.

For a rather long period, the agriculture of Moldova has functioned in a centralized regime. Agricultural enterprises were isolated from market economic relations and centralized objectives dominated any market preferences and requirements. Currently, the elimination of formal and informal barriers to the development of trade and an increase in agriculture export capacity represent the immediate needs of Moldova, in order to insure an equitable development of its agricultural sector.

The multidimensionality of the task of increasing Moldova's agricultural export potential dictates the need to undertake efforts at state, regional and local levels to address the following (figure 1):

1) general problems related to the economic climate and the country's vulnerability to oscillations in international economic flows;

2) insufficiency of production capacities use and need to reorient from extensive assets use methods towards intensive ones;

3) lack of investments in general, and in particular of “qualitative investments” in agriculture. The term “qualitative investments” means the synergism of new managerial practices, marketing strategies and technological know-how, which supplement an inflow of investments.;

4) aspects related to the legal framework and institutional support, including delay in implementation of international standards (EU market being very sensible to such issues as imported goods safety and quality);

5) application of specific export stimulation instruments – Insurance Funds, Credit Guarantee Funds, Agricultural Risks Insurance Funds, Business Cooperatives etc.;

6) application of modern resources and technologies of managing peasant farms' assets distributed through ongoing assistance, share of experience etc.

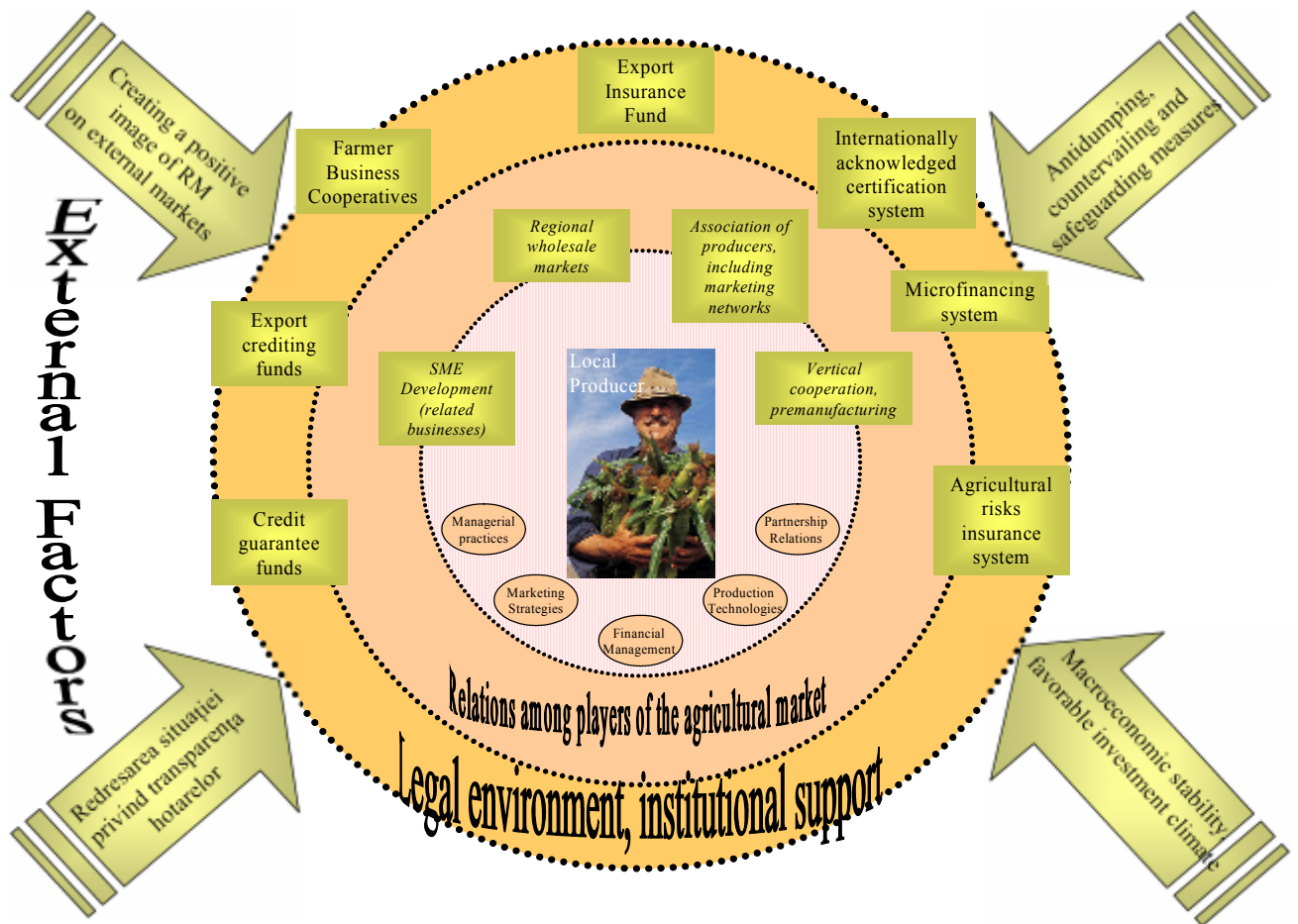

Fig. 1. Precondițiile de bază pentru o dezvoltare echitabilă a sectorului agricol/

Fig. 1. Basic preconditions for agriculture equitable development

Sursa/Source: Perciun R., Muravschî A., Corobceanu S., Robu V. *Potențialul de export al produselor agricole și alimentare autohtone. p. 17.*

Agricultura împreună cu industria de prelucrare a produselor agricole reprezintă unul din cele mai importante sectoare economice în Moldova. Acest fapt denotă și analiza datelor statistice privind valoarea adăugată a sectorului agricol în PIB pe țări (tabelul 1).

Agriculture together with the food product processing industry is one of the most important economic sectors in Moldova. This fact reveals from statistics analysis of the added value of agriculture in GDP across countries (table 1).

Tabelul 1/Table 1

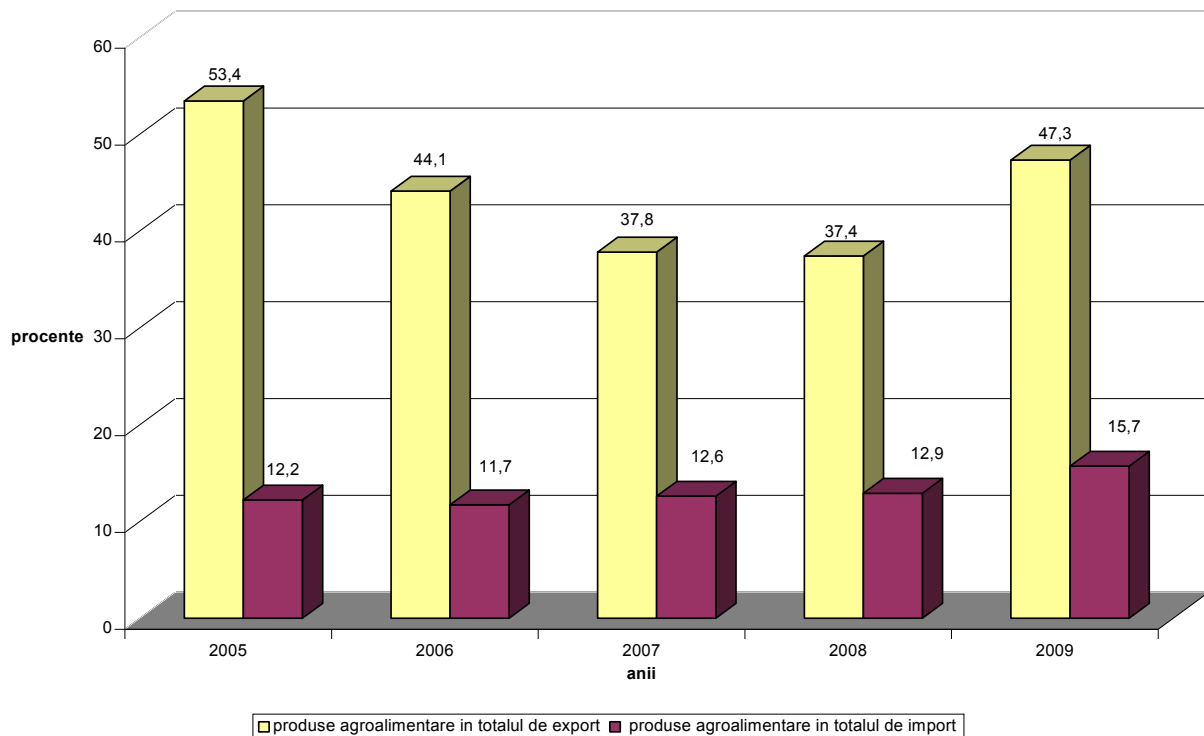
Contribuția agriculturii în PIB pe țări, perioada 2005-2009, %/
The contribution of agriculture to GDP by country, the period 2005-2009, %

Tara/ Country	2005	2006	2007	2008	2009
Franța/France	2	2	2	2	2
Germania/Germany	1	1	1	1	1
Italia/Italy	2	2	2	2	2
Marea Britanie/Great Britain	1	1	1	1	1
Moldova	20	17	12	11	10
România/Romania	10	11	9	7	7
Rusia/Russia	5	5	4	4	5
SUA/USA	1	1	1	1	-
Turcia/Turkey	11	10	9	9	9
Ucraina/Ukraine	10	9	7	8	8
Ungaria/Hungary	4	4	4	4	-

Sursa/Source: Development Data Platform, the World Bank.

Valoarea adăugată a agriculturii în PIB-ul Republicii Moldova constituia 20% în anul 2005, 17% – în anul 2006 și 10% – în anul 2009. Deși acest indicator este în descreștere continuă, prin prisma analizei altor țări, Republica Moldova deține o cotă mai mare a produselor agroindustriale în PIB-ul net, în comparație cu așa țări, cum ar fi Germania, Italia și SUA. Acest fapt ne determină să concluzionăm, că Republica Moldova este o țară agroindustrială. Totodată, *agricultura și prelucrarea agricolă sunt cele mai importante surse de export ale Moldovei*, fapt confirmat și de ponderea mare a produselor agroalimentare în export (diagrama 1).

The value added of agriculture in Moldavian GDP was 20% in 2005, 17% – in 2006 and 10% – in 2009 year respectively. Although this index is still decreasing, through the analysis with other countries, Moldova has a share of food products in GDP superior in comparison with such countries as: Germany, Italy and USA. This leads us to conclude that Moldova is an agrarian-industrial country. However, *the agriculture and the food processing industry are the most important sources of exports in Moldova*; this proves a strong representation of food products in total exports (diagram 1).

Diagrama 1. Ponderea exportului, importului produselor agroalimentare în totalul de export, import/
Diagram 1. Share of exports-imports of food products in total export-import, by years

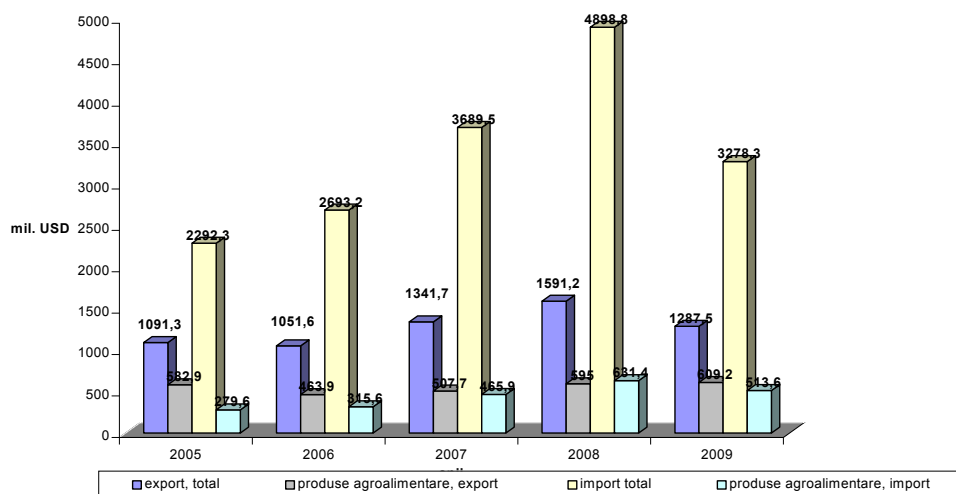
Sursa: Elaborat de autor după datele statistice ale BNS./ Source: Developed by the author, according to NBS.

Exporturile agricole au cunoscut un regres începând cu anul 2005 până în 2007. Din anul 2008, exporturile încep să se revigoreze încet, atingând, spre finele anului 2009, cifra de 609,2 mln. USD, ceea ce reprezintă 47,3% din totalul exporturilor (diagrama 1, 2).

În perioada 2005-2008, atât exportul, cât și importul au crescut în valori nominale (diagrama 2). Importul produselor alimentare a crescut de peste două ori datorită faptului, că, regenerarea economică și remitențele au sporit cererea la produsele alimentare ale producătorilor străini. Spre deosebire de import, exporturile de produse alimentare au stagnat, practic, la același nivel și abia în 2009 se resimte o creștere față de anul precedent. Ca urmare, ponderea produselor agroalimentare în valoarea totală a exportului s-a redus de la 53,4%, în 2005, la 47,3%, în 2009.

The food products exports have been in a decline since 2005 till 2007 year. From 2008 year, the exports are beginning to revive slowly, towards the end of 2009 reaching 609.2 million USD, representing 47.3% of total exports (diagram 1, 2).

In the period 2005-2008 years, both exports and imports have increased in nominal values (diagram 2). Importing food products has also increased over two times because economic regeneration and remittances have increased the demand for foreign food producers. Unlike imports, the food exports have stagnated at almost the same level, only in 2009 year there is an increase over the previous year. As a result, the share of food products in total exports fell from 53.4% in 2005 year to 47.3% for 2009 year.

**Diagrama 2. Exporturile și importurile Republicii Moldova/
Diagram 2. Exports and imports of Moldova**

Sursa: Elaborat de autor după datele statistice ale BNS./ Source: Developed by the author according to NBS.

Produsele agricole, care și-au demonstrat deja potențialul de export în anul 2009, sunt: *fructele și nucile* (65,55 mln. USD), *băuturile alcoolice* (52,15 mln. USD), *preparatele din legume sau fructe* (22,99 mln. USD), *zahărul* (19,28 mln. USD) [3]. Până în anul 2005, Moldova conta foarte mult pe piețele CSI și, în special, pe cea din Rusia, ceea ce presupunea o expunere conștientă la șocurile politice, ca exemplu, blocarea exporturilor de fructe și legume proaspete, a vinurilor, pe motiv că nu corespund standardelor de securitate alimentară etc. Începând cu anul 2006, Republica Moldova face eforturi mari de a redirecționa exporturile spre piața Uniunii Europene. În anul 2009, printre principalele țări de destinație ale mărfurilor din Republica Moldova, se numără: România, Italia, Germania, Marea Britanie, Polonia, Turcia, Rusia, Ucraina, Belarus și Kazahstan. Totuși, în perioada de referință, volumul exporturilor de produse agroalimentare în aceste țări înregistrează o reducere. Această descreștere poate fi explicată de faptul, că Republica Moldova deține un *grad înalt de sensibilitate la oscilațiile fluxurilor economice internaționale, în special, vulnerabilitatea înaltă la crizele economice*. În mod obiectiv, acest moment poate fi explicat de economia, relativ, dezvoltată a țării, un rol și mai important, în acest context, jucându-l insuficiența diversificării piețelor și, respectiv, a riscurilor, implicate atât de import (în special agenți energetici primari și secundari), cât și de export.

Se poate conclua, că sectorul agricol autohton nu valorifică o mare parte din potențialul său de export.

Factorii, asupra cărora trebuie de atras atenția, sunt cei, care afectează negativ nivelul de competitivitate a Moldovei, și anume:

- *Inegalitatea (asimetria) informațională*, ce ține de problematica legală, de asistența instituțională, de condițiile de furnizare a producției pe piețele de desfacere potențiale de interes, precum și alte aspecte importante în organizarea eficientă a exporturilor. Tot în acest context, poate fi

Agricultural products, which have already demonstrated the potential for export for 2009 year, are: *fruits and nuts* (65.55 mil. USD), *wines and spirits* (52.15 mil. USD), *vegetables or fruits products* (22.99 mil. USD), *sugar* (19.28 mil. USD) [3]. Until 2005 year, Moldova rely heavily on the CIS markets, especially Russia, which involved a conscious exposure to political shocks, for example, blocking exports of fresh fruits and vegetables and wine on the ground that don't correspond with food safety standards etc. Since 2006 year, Moldova has made great efforts to divert exports to the EU market.

In 2009, the main destination countries for Moldavian goods are: Romania, Italy, Germany, Great Britain, Poland, Turkey, Russia, Ukraine, Belarus, and Kazakhstan. However, during the reference terms the volume of food products exports in these countries recorded a decrease.

This decrease can be explained by the fact that Moldova has a *high degree of sensitivity to the fluctuations in international economic flows*, high vulnerability to economic crises. This fact can be objectively explained by the relatively small scale of the country's economy. A more important role in this context is played by the insufficient diversification of risks in both: import (especially primary and secondary energy supply agents) and export.

Generalizing the above stated, we can conclude that the agricultural sector does not avail much of its export potential. The main factors that have a negative impact on the competitive level of the Republic of Moldova as a potential exporter in the European markets can be synthesized as follows:

- *Informational disparity (asymmetry)*, which relates to legal subjects, institutional assistance, conditions for supplying goods to potential trade markets of special interest and other aspects needed for an efficient organization of exports. Insufficient efforts have been made

menționată și insuficiența eforturilor de identificare a potențialilor parteneri în producere și comerț de către birourile, secțiile comerciale și misiunile diplomatice acreditate peste hotare.

- Organele de stat abilitate nu aplică practicile internaționale de intervenții multidimensionale, menite să garanteze consumatorului *aprovizionarea cu producție alimentară de calitate la prețuri rezonabile*. În această ordine de idei, este importantă încurajarea consumului autohton nu numai în contextul creșterii capacității pieței interne, dar și a utilizării acesteia în calitate de *“poligon de experimentare a cererii”* și de perfecționare a producției, în condiții de concurență loială pe piața internă.

- Două caracteristici esențiale, ce țin de perceperea producătorului autohton, evoluția cărora determină poziționarea de lungă durată pe piețele internaționale și care sunt dependente de reformarea mentalității producătorului, sunt *orientarea spre consumator*, ci nu spre producere, și *responsabilitatea primordială a producătorului/furnizorului față de calitatea și originea produsului expus în piața internațională*.

- *Deficiențele rețelelor de marketing* – starea incipientă a dezvoltării relațiilor de parteneriat de lungă durată, atât pe orizontală (în rețeaua valorilor adăugate), cât și pe verticală (între concurenții locali și internaționali), împiedică dezvoltarea produselor noi, captarea semnalelor pieței pentru orientarea corectă a producătorului privind sortimentul și volumul solicitat.

- Susținerea insuficientă a unei asistențe plauzibile în asigurarea *riscurilor de export*, asistența producătorilor la export etc.

- Problemele, derivate din *recunoașterea standardelor* autohtone pe piața internațională, reînnoirea acestora și ajustarea la conjunctura nouă a pieței, problema acreditării laboratoarelor de certificare etc. Implementarea anevoioasă a sistemelor de calitate *ISO*, a certificărilor pentru producerea *produselor organice* etc., ca măsură pro-activă importantă de poziționare pe piețele europene, diminuează din start capacitatea de penetrare a piețelor de interes.

- Nivelul înalt de *birocratizare* și existența *barierelor neformale* (inclusiv, ponderea înaltă a economiei tenebre), coerciția și coruperea practicilor vamale. La acest compartiment, menționăm, de asemenea, problemele, ce țin de incapacitatea instituțională de *punere în aplicare a legii* (inclusiv, practici ilicite de interferență distructivă a organelor publice în relațiile părților interesate). Introducerea limitărilor, oficiale și neoficiale, la exportul unor anumite grupuri de mărfuri.

- *Investițiile în ramură sunt insuficiente*, atât în plan cantitativ, cât și “calitativ”, în contextul lipsei de practici manageriale, a înclinației spre modernizare și tehnologizare a proceselor tehnologice, asimetrie informațională – factori care reprezintă componente intangibile, cu efect sinergetic asupra investițiilor efectuate în sector, și determină reprofilarea de la metodele extensive de utilizare a activelor în agricultură la cele intensive.

- *Productivitatea relativ joasă* (de asemenea, calitatea redusă a producției) din cauza utilajului uzat și mijloacelor circulante disponibile, a lipsei tehnologiilor performante, atât de necesare pentru respectarea normelor tehnologice de

by trade bureaus, departments and diplomatic missions accredited abroad to identify the potential partners in production and trade.

- Authorized state bodies do not apply international practices on multidimensional interventions designed to guarantee to consumers the *supply with good quality food products at reasonable prices*. In this respect, it is important to encourage local consumption from the point of view of both: increase of domestic market capacity, and its utilization as an *“area” for testing the demand* and for improving the quality of products in conditions of fair competition in the national market.

- There are two essential principles related to local producer’s *mentality*, the evolution of which will determine the long-term positioning on international markets. They include *orientation towards consumer* rather than towards production, and *producers’/supplier’s primary responsibility for the quality and origin of the product* exposed on international markets.

- The deficiencies of marketing networks, *the incipient status of long-term partnership relations developing both horizontally* (as part of the value added chain) and vertically (between local and international competitors) impedes the development of new products and the receptiveness of market signals aimed at orienting the producer towards the requested assortment and output.

- Insufficient support of assistance in insuring against *export risks*, and a lack of producers’ assistance in export operations.

- Deficiencies ensued from such factors as *recognition of the national standards* on the international market, their amendment and adjustment to the new market conjuncture, as well as accreditation of certification laboratories. The slow implementation of the *ISO* quality and certification system for production of organic goods (an important proactive measure of positioning in European markets) diminishes Moldova’s capacity for accessing markets of interest from the very start.

- A high level of *bureaucracy* and the existence of *informal barriers* (including the high share of informal economy), coerciveness and corruption of customs practices. There have consistently been problems connected with the institutional incapacity *to execute the law* (even illegal practices of disruptive interference of public authorities in the relations of interested parties). Introduction of formal and informal restrictions on the export of certain types of products.

- *The investments made in the sector are insufficient* both quantitatively and “qualitatively” due to lack of managerial practice, the tendency for modernization of technologies and informational asymmetry. Together, these qualities constitute intangible components that have a synergistic effect on the investments injected in the sector, determining the reorientation from intensive to extensive methods for using agricultural assets.

- *The relatively low productivity* (the same problems refer to the quality of products) due to obsolete equipment, lack of advanced technologies and current assets necessary for observing technological production

producere (procurarea componentelor input, în special, a materialului semincer calitativ și produselor chimice etc.).

▪ *Instabilitatea nivelului calității și a sortimentului* propus, care nu țin cont de cerințele avansate ale pieței. *Pondere înaltă a componentei costurilor provenite din import* (agenți energetici, chimicale, fertilizatoare etc.) în structura totală a costurilor producerii agricole și agroalimentare. Mai mult ca atât, lipsa mijloacelor circulante disponibile, mai ales, în cazurile produselor cu perioada de vegetație lungă, care necesită investiții mai mari, deseori, impune producătorul să pledeze în favoarea unui produs cu profitabilitatea mai mică.

▪ *Infrastructura agricolă nedezvoltată* – în perspectiva implementării politicilor de dezvoltare rurală, regională și locală. Deficiențele, produse de infrastructura agricolă subdezvoltată, sunt complinite de lipsa *dotării tehnico-materiale* și reprezintă un element puternic de perturbare a producătorului agricol, creându-i impedimente reale de expunere a producției pe piață.

▪ *Insuficiența dezvoltării resurselor umane*, lipsa programelor de instruire, în special, cu referință la marketing, sistemul de management al calității, finanțe, aspecte legislative, planificarea afacerii ș.a.

În încheiere, menționez, că RM, renumită cândva drept țară agrară, producătoare de produse agricole calitative, ar trebui să mizeze și în prezent pe această imagine și, prin urmare, trebuie să pună accent pe dezvoltarea în continuare a sectorului agroindustrial, ținând cont de factorii și problemele majore, elucidate în acest articol.

norms (purchase of input components, especially of good quality seeds, chemicals, etc.). *Instability of the quality and assortment* offered, not taking into account the advanced market requirements. *A high share of cost components derived from imports* (suppliers of energy, chemicals, fertilizers etc.) in the total structure of agricultural and food production costs. Additionally, lack of current assets (especially in case of the products with a long vegetation period) requires more significant investments, which cause the producer to choose a less profitable product.

▪ *Undeveloped agricultural infrastructure* for the implementation of rural, regional and local development policies. The deficiencies related to the underdeveloped agricultural infrastructure are amplified by the lack of *technical and material supply*, which creates additional impediments in the producers' ability to expose their products on the market.

▪ *Insufficient development of human resources*, lack of training programs (especially on topics such as marketing, quality management system, finance, legal aspects and business planning).

In conclusion, I want to mention that Moldova, once renowned as agrarian country on producing high quality food products, must focus now and further on development of agro-industry, taking account of those factors and major issues that were mentioned in this article.

Bibliografie/Bibliography

1. Perciun R., Muravschi A., Corobceanu S., Potențialul de export al produselor agricole și alimentare autohtone. Chișinău, 2004, PFAP, Editura „Infohandi”, ISBN 9975-9763-4-4, 115 p.
2. Platforma datelor privind dezvoltarea, Banca Mondială, <http://data.worldbank.org/>
3. Datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, www.statistica.md